

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת כי תשא, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון ריח), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זיע"א.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם, ואף עברו עריכה, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

יוצא לאור על ידי
מכון אור החסידות

אה"ק:

ת.ד. 2033 כפר חב"ד 72915

טלפון: 03-9604-832 פקס: 03-9607-370

ארה"ב:

325 Kingston Ave., Brooklyn, NY 11213

(718) 732-9017

תוכן העניינים

מקרא אני דורש

ביאור הא דבפרשתנו על הכתוב בצלאל בן אורי בן חור רש"י אינו מפרש דבר, משא"כ בפרשת ויקהל דמפרש ע"ז "חור - בנה של מרים היה", דלכאורה אם יש קושי בהכתוב הו"ל לרש"י לפרשו כאן - בפעם הראשונה.

(ע"פ לקוטי שיחות חל"א עמ' 211 ואילך)

יינה של תורה

תורה מלשון הוראה / מוסר ההשכל הנלמד ממצות פרה אדומה.

(ע"פ רשימת "חוקת ש"ת, ויש"י")

קב חומטין / ביאור הסוגיא אודות ברכת שהחיינו בפדיון הבן, בדרך הפנימיות.

(ע"פ לקו"ש ח"א ע' 48 והתוועדות י"א ניסן תשכ"ב)

חידושי סוגיות

יקשה בדברי הרמב"ם שצ"ל נתינת מחצה"ש בב"א; יקדים דישנם ב' דינים במחצה"ש דין נתינה בב"א ודין נתינת מטבע, ויבאר גדרם; יבאר דחלוקים רש"י והרמב"ם בגדר כפרת מחצה"ש; יקשה בדברי התוס' במנחות וחולין בהא דהראהו הקב"ה למשה מטבע של אש, ויסיק דהחילוק בין ב' תוס' אלו תלוי בב' דינים אלו במחצה"ש.

(ע"פ לקו"ש חכ"א עמ' 381 ואילך)

הוספה - דרכי החסידות

שיחת קודש מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ מליובאוויטש נ"ע בענין התוקף בעבודת ה'.

(ספר השיחות בלה"ק ח"א ע' פז ואילך)

מקרא אני דורש

מעלת חור מצד עצמו

ביאור הא דבפרשתנו על הכתוב בצלאל בן אורי בן חור רש"י אינו מפרש דבר, משא"כ בפרשת ויקהל דמפרש ע"ז "חור – בנה של מרים היה", דלכאורה אם יש קושי בהכתוב הו"ל לרש"י לפרשו כאן – בפעם הראשונה

א. "וידבר ה' אל משה לאמר. ראה קראתי בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה. ואמלא אותו רוח אלקים בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל מלאכה" (פרשתנו לא, א-ג) – ובציווי זה מצווה הקב"ה את משה על מינויו של בצלאל למלאכת עשיית המשכן וכליו.

והנה, בפרשה הבאה – פרשת ויקהל (לה, לו וילך), מספר הכתוב על זה שמשה מסר לבני ישראל את דברי הקב"ה: "ויאמר משה אל בני ישראל, ראו קרא ה' בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה. וימלא אותו רוח אלקים בחכמה ובתבונה ודעת ובכל מלאכה";

ושם העתיק רש"י את תיבת "חור", ומפרש "בנה של מרים היה".

ובמפרשים (גור אריה. ועד"ז בדברי דוד. ועוד) ביארו את כוונת רש"י, ש"קשה הלא אין דרך לייחס את האדם רק אל אביו. . – ולמה ייחס את בצלאל אחר חור אבי אביו? אלא בוודאי כי חור (להיותו בנה של מרים) היה עיקר יחוס של בצלאל, ולכך מייחס אותו אחריו".

ולכאורה חסר ביאור:

אם אכן קשה לרש"י מדוע מייחסים את בצלאל אחרי אבי אביו חור, ולכן הוצרך לפרש שחור "בנה של מרים היה" – למה הוקשה לו דבר זה רק בפרשת ויקהל, בדברי משה לבני ישראל, ולא בפרשתנו, בדברי הקב"ה אל משה, שכאן שתק רש"י ולא פירש כלום?! :

ב. ויש לומר בזה, ובהקדים התמיהה בעצם דברי רש"י (שבפ' ויקהל):

לכאורה, גם אם רש"י רוצה לבאר את מעלתו המיוחדת של חור שלכן מייחסים את בצלאל אחריו, למה הוצרך "להרחיק לכת" לדור נוסף, ולפרש שמעלתו של חור היא בהיותו בנה של מרים? היה לו לפרש בפשטות – שזהו מפני מעלתו של חור עצמו, המפורשת לעיל כמה פעמים:

במלחמת עמלק מצינו (בשלה יז, י"ב) שרק אהרן וחור הם אלו שעלו עם משה בעת מלחמת עמלק ותמכו בידיו;

כאשר עלה משה להר אמר (משפטים כד, יד) "הנה אהרן וחור עמכם מי בעל דברים יגש אליהם", הרי שחור מילא את מקומו של משה ביחד עם אהרן;

ובעת עשיית העגל מצינו (פרש"י פרשתנו לב, ה ד"ה ויאמר) שחור היה מוכיח את ישראל עד שהרגוהו, כלומר, שהיה בו גם העילוי דמסירות נפש על קידוש השם.

ואם כן, מנלן לרש"י לחדש שכוונת הכתוב היא לייחס את בצלאל (לחור בתור בנה של) מרים – ולא לחור בזכות עצמו?

ג. אלא, ששתי השאלות מתורצות זו בזו:

אכן, בפשטות מסתבר שהכתוב מייחס את בצלאל לחור בגלל מעלתו עצמו, ולכן בפרשתנו – בדברי הקב"ה למשה – לא מסביר רש"י דבר על כך שהכתוב מייחס את בצלאל לחור, משום שהדבר מובן בפשטות, בגלל מעלותיו הגדולות של חור (שמפורשות בכתובים לעיל, ואין רש"י צריך לחזור ולפרש זאת להדיא);

דוקא בפרשת ויקהל, כאשר התורה מספרת על דברי משה כפי שהוא אומרם לבני ישראל, כאן (אין להסתפק במעלת חור מצד עצמו, אלא) צריך להוסיף שחור היה בנה של מרים, כי:

הרי בני ישראל הם אלו שהרגו את חור במעשה העגל; ואם כן, איך יתכן שמשה יבוא וידיגיש בפניהם את שמו של חור, ובפרט כאשר מדובר על מלאכת המשכן שנועדה לכפר על מעשה העגל [וע"ד האיסור להזכיר לבעל תשובה את מעשיו הראשונים (משנה בבא מציעא נח, ב)]?! ולכן מפרש רש"י, שהזכרת חור בתוך דברי משה לבני ישראל היא רק כדי לייחסו למרים – ולא בשביל להזכיר את מעשיו עצמו. [אולם בפרשתנו, כאשר הקב"ה

לקראת שבת

ז

מדבר למשה עצמו, אין מניעה מלהזכיר את מעלותיו הפרטיות של חור, כולל זה שנהרג על קידוש השם וכו'.

ד. ועוד זאת:

בעת דברי משה לישראל, המסופרים בפ' ויקהל, מצינו שהיתה הדגשה יתירה על ענין היחוס של העושים במלאכת הקודש. וכדברי רש"י מיד לאחר מכן (פסוק לד): "אהליאב משבט דן מן הירודין שבשבטים מבני השפחות, והשוהו המקום לבצלאל למלאכת המשכן והוא מגדולי השבטים, לקיים מה שנאמר 'ולא ניכר שוע לפני דל'".

כלומר: כוונת הכתוב בהזכרת יחוסם של בצלאל ואהליאב היא להדגיש הריחוק שביניהם, שבצלאל הוא "מגדולי השבטים" ואהליאב "מן הירודין שבשבטים" – ומכל מקום "השוהו המקום לבצלאל"; ומטעם זה מדגיש הכתוב "בן חור", ומפרש רש"י "בנה של מרים היה" – "להודיע גודל יחוסו מגדולי היחס והמעלה, בין מצד האב בין מצד האם, שבזה מתקיים טפי מה שנאמר . . 'ולא נכר שוע' כו'" (משכיל לדוד שם).

[ויש לומר, שזהו גם בהתאם למה שכתוב בנוגע לאהליאב "מן הירודין שבשבטים מבני השפחות", היינו שפחיתותו שייכת ליחוס האם, ולכן מסתבר לומר, שגודל היחוס של בצלאל הוא (לא רק מצד האב, אלא) גם מצד האם].

ולפי זה מתורץ מדוע לא פירש רש"י בפרשתנו שחור בנה של מרים היה – כי אפשר לומר בפשטות, שהכתוב רוצה לייחס את בצלאל לחור מצד מעלותיו של חור עצמו; ורק בפרשת ויקהל, שבה עיקר הכוונה היא להדגיש את ההשוואה למרות ההבדל בענין היחוס, ש"לא ניכר שוע לפני דל", מוסיף רש"י שהיחוס לחור בא לתאר מעלת יחוסו של בצלאל (גם) מצד האם מרים.

[אלא שעדיין הא גופא צ"ב, למה דוקא בפ' ויקהל מודגש ענין היחוס של העושים במלאכה ולא בפרשתנו. ויתבאר בגליון הבא בעז"ה].

ויבן מזבח לפניו

וקשה, הרי כהן ששימש לע"ז לא ישמש במקדש (מנחות קט, ב), וא"כ אף שכוונת אהרן היתה לדחותם, אך בפועל הרי שמש לע"ז ואיך הותר לאהרן לשמש במשכן?

ויש לומר: על הפסוק (בפרשת תצוה) "ואתה הקרב אליך אהרן אחיך גוי לכהנו לי" מפרש רש"י: לאחר שתגמור מלאכת המשכן. דהיינו שרק לאחר גמר מלאכת המשכן הוחל על אהרו ובניו דין "כהן".

ועפ"ז, בשעת בניית המזבח (ועשיית העגל) לא היה אהרן כהן. ודוקא כהן ששימש לע"ז לא ישמש במקדש, אבל אם לא היה כהן בשעה ששימש לע"ז, אינו נפסל בכך.

(ע"פ לקוי"ש ח"ו ע"י 176 ואילך)

שני גדרים בכפרת עוונות

זה יתנו

הראה לו כמין מטבע של אש . .

ואמר לו כזה יתנו

(ל, יג, רש"י)

וצ"ב, מה רמז הקב"ה בזה שהראה לו המטבע בדמות אש דוקא?

וי"ל, דהנהגה מחצית השקל הרי באה להיות 'כופר נפשו' לבני".

והנהגה בהכשרת חפץ מטומאתו מצינו ב' גדרים. א. טבילה במים. דהמים רק מטהרים את הנטבל מטומאתו. ב. טבילת כלי באש. דהאש לא רק דמסיר טומאת הכלי אלא משנה את הכלי למציאות חדשה.

וכמו"כ בכפרה על חטא ישנם שני גדרים אלו. א. כפרה ע"י קרבנות 'לכפר על נפשותיכם'. שמסירה טומאת החטא מעל האדם. ב. 'כופר נפשו' שלא רק שהוסר החטא אלא הנפש משתנית.

ולכן הראהו מטבע של אש לרמז שכדי לכפר על חטא העגל בעינין לכפרה שישנה את מציאות הנפש, וזה פעלו ע"י מחצית השקל.

(ע"פ לקוי"ש חט"ז עמ"י 387 ואילך)

יינה של תורה

תורה מלשון הוראה

מוכל דבר בתורה יש ללמוד הוראות למעשה בעבודת ה',
מוסר ההשכל הנלמד ממצות פרה אדומה

זאת חקת התורה אשר צוה יי' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליהם
פרה אדומה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה על:

(פרשת פרה. במדבר יט, ב)

אמר רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי: על כל דבר דכר ודבר שהיה אומר הקב"ה למשה אומר
לו טומאתו וטהרתו.

כיון שהגיע לפרשת אמור אל הכהנים ושם נהפשה טומאת מתו, אמר לו משה: רבש"ע אם
נטמא זה במה תהא טהרתו?

לא השיבו. באותה שעה נתכרכמו פניו של משה.

כיון שהגיע לפרשת פרה אדומה אמר לו הקדוש ברוך הוא: באותה שעה שאמרתי לך אמור
אל הכהנים ואמרת לי אם נטמא במה תהא טהרתו, לא השבתיך, זו טהרתו: "ולקחו לטמא
מעפר שרפת החטאת":

(במדבר רבה פ"ט, ד)

טומאת מת היא הטומאה החמורה ביותר, שלכן תמה משה במה תהיה טהרתה,

והטעם:

החי האמיתי הוא הקב"ה לבדו. וכדברי הרמב"ם בתחילת ספר היד, "שכל הנמצאים

לא נמצאו אלא מאמיתת הימצאו". אלא, שכל הדבוק ובטל אליו – גם הוא בשם חי

לקראת שבת

י. ייקרא. ובלשון האבות דרבי נתן (סוף פל"ד): "עשרה נקראו חיים, הקב"ה שנאמר (ירמ' י, י) 'וה' אלוקים אמת הוא אלוקים חיים'. ישראל נקראו חיים שנאמר (דברים ד, ד) 'ואתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום'". היינו שישראל נקראו חיים רק על שם דביקותם באלוקים חיים.

כל הדברים האחרים הקיימים בעולם ולא נראה בהם בגילוי הביטול והדביקות לבוראם – אינם חיים באמת. אלא שכל זמן שהם נצרכים עבור מילוי תפקידם הרי הם קיימים, ומיד בסיום תפקידם בטלים הם בדרך ממילא. וכמו לדוגמא הקליפות והסטרא-אחרא, שכל תפקידם הוא לתת לאדם את משפט הבחירה בין הטוב והרע – כשייגמר תפקידם, לעתיד לבוא, תפקע חיותם ויבטלו מן העולם. כמיועד (זכרי' יג, ב): 'ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ'.

וזו שאלתו של משה בשומעו אודות טומאת מת: 'כאשר ישנו מצב של מיתה, היפך החיים, הרי זה בגלל שאין לדבר המת שום תפקיד ותכלית בעולם. ומכיון שהוא לגמרי מנותק מאלוקים חיים לכן הוא לא חי. ועל זה תמה תמה קרא: 'כיצד תהיה טהרתו?!

והנה, המיתה בעולם נתחדשה בשעת חטא עץ הדעת. קודם החטא, היה אדם הראשון, יציר כפיו של הקב"ה – חי באמת. היה בטל לאלוקים חיים, והחיה את העולם כולו בקוראו: "בואו נשתחוה ונכרעה, נברכה לפני ה' עושינו!". ולכן לא היתה מיתה בעולם.

אבל כאשר חטא וניתק עצמו מהחי האמיתי, וקיים בעצמו "כי אם עוונותיכם היו מבדילים ביניכם ובין אלוקיכם" – נולדה ונתחדשה המיתה בעולם רח"ל.

והזוהמא שירדה לעולם בשעת חטא עץ הדעת (שבת קמו, רע"א) בטלה בשעת מתן תורה. כאשר "יורד הוי' אל הר סיני", ונתחברו העליונים והתחתונים (שמות רבה פ"ב, ג) – שוב ישנה דביקות בין העולם לבוראו ואינה למיתה.

ובחטא העגל, כאשר סרחו ישראל וביקשו ממוצע ביניהם לבין הקב"ה. היינו שעשו הבדלה ופירוד בין אלוקים חיים לעולם – שוב חזרה זוהמתם, ושבה המיתה לעולם.

ותיקון חטא העגל, וטהרת טומאת מת הוא ע"י מצות פרה אדומה, כיון שמצוה זו מורה על הדרך לחזור ולהדבק בקב"ה, אלוקים חיים. ובהקדים:

הדרך היחידה לידבק בה', היא אך ורק ע"י קיום המצוות ולימוד התורה. וכמרומוז בשם "מצוה" מלשון "צותא וחיבור", שעל ידה מתחברים עם הקב"ה. וכן אודות התורה נאמר (שבת קה, א) "אנא נפשי כתבית יהבית" וכפירוש המגיד ממעזריטש שהקב"ה הכניס את עצמו כביכול בתוך התורה, ועל ידי הדביקות בתורה – הרי ש"עץ חיים היא למחזיקים בה" נדבקים גם באלוקים חיים.

והמצוות עצמם נחלקו לשניים: מצוות עשה, שעניינם הכנסת קדושה בעולם (כמו למשל, שלוקחים עור של בהמה גשמית והופכים אותה לחפצא של קדושה דתפילין).

לקראת שבת

יא

ומצוות לא תעשה, שעניינם פרישה מהרע שבעולם. וע"י שני עניינים אלו אפשר להדבק בקב"ה.

וזהו הרמז במצות פרה אדומה: לשם טהרת הטמא יש להשתמש במים חיים, כיון שהמים יורדים בטבעם ממקום גבוה למקום נמוך, הרי הם מורים על הירידה מלמעלה למטה (כמצוות עשה). ולאידך יש לערב בהם משריפת הפרה – וכמו שהאש בטבעה עולה מלמטה למעלה, כך שריפת הפרה מורה על הפרישה מהעניינים התחתונים והעליה והדביקות בעניינים של "מעלה" (כמצוות לא תעשה).

אלא, שכאשר מקיימים מצוות ו"יורדים מלמעלה למטה" יש להזהר ממכשול. כיון שיכולים ח"ו לערב העשיית המצוה 'פניה' וגאווה ואז אין זו "דביקות" בבורא ית"ש – לכן ציוותה התורה שהמים יהיו "מים חיים". היינו מים שעברו ונזככו באדמה, ענין "ונפשי כעפר לכל תהיה" שאינו מרגיש את עצמו למציאות. ואז הטהרה שלו היא בתכלית השלימות, ובכחו להדבק באלוקות בתכלית ולבוא לחיים האמיתיים.

ביאור הסוגיא אודות ברכת שהחיינו בפדיון הבן, בדרך הפנימיות.

רבי שמלאי איקלע לפדיון הבן, בעו מיניה: פשיטא על פדיון הבן "אשר קדשנו במצותיו וצונו על פדיון הבן" אבי הבן מברך, "ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה" – כהן מברך או אבי הבן מברך: כהן מברך דקמטי הנאה לידיה, או אבי הבן מברך דקא עביד מצוה? לא הוה בידיה, אתא שאיל ביה מדרשא. אמרו ליה: אבי הבן מברך שתים.

והילכתא אבי הבן מברך שתים:

(פסחים קכא, ב)

להבנת סוגיא זו בדרך הפנימיות יש להקדים:

בספרי קבלה מבואר ש"אב" הוא התואר של ספירת החכמה העליונה (ראה תניא פ"ג). שהיא למעלה מהעולם, כמאמר "אלפיים שנה קדמה תורה לעולם", שהתורה – חכמת ה' – קודמת במעלתה ובמדריגתה לעולם. וא"כ כשמכנים את הקב"ה בשם "אב" הכוונה היא על ההנהגה שלמעלה מדרך הטבע וסדר העולם.

אודות הכהן נאמר בזהר הק' (זח"ג קמה, ב) שהוא "איש החסד". ואודות "חסד" מובא בחכמת האמת שהוא התואר של הקב"ה כפי שהוא "מתחסד" עם העולם, "עולם חסד יבנה". היינו ששם זה מורה על הנהגת וסדר העולם.

רבי שמלאי איקלע לפדיון הבן, בעו מיניה – כשעסק בסוגיית פדיון הבן, פדיון בני ישראל שנקראו בנים למקום מגלותם. ואז הוקשה לו:

פשיטא על פדיון הבן "אשר קדשנו במצותיו וצונו על פדיון הבן" אבי הבן מברך – דבר פשוט הוא שהברכה "על פדיון הבן", היינו: השורש ממנו תמשך הפדיון והגאולה של בני ישראל, היא מה"אב", מלמעלה מדרך הטבע והנהגת העולם.

והטעם: מכיון שע"פ הנהגת העולם אין תמיד מקום לגאולה, וכמו בגאולת מצרים שהיתה טענה (מדרש תהילים טו, ה) "הללו עובדי עבודה זרה והללו כו'". ועם זאת גאל ה' את ישראל – בהיותו אב הרחמן שאינו מתחשב עם הנהגת ע"פ טעם ודעת ולבושי העולם. וגם בנוגע לגאולה העתידה נאמר (סוטה, מט, א) "אין לנו על מי להשען אלא על אבינו

לקראת שבת

יג

שבשמים". שיתכן מצב שבו ישראל אינם ראויים וכו' - ורק "אבינו שבשמים" גואל את בניו בלי להתחשב בטעם ודעת.

אך קשה: כאשר הברכה על פדיון הבן תתקיים בפועל ותגיע "לזמן הזה". ופשוט שתצטרך לפעול גם בגדרי העולם, וכדפסק הרמב"ם (הל' מלכים פ"א ה"ח) "יעמוד מלך מבית דוד וכו' ויכוף כל ישראל לילך בה וכו' ויבנה מקדש במקומו ויקבץ נדחי ישראל". וא"כ:

"ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה" כהן מברך או אבי הבן מברך? - היינו, כיצד תהיה הגאולה בפועל בעולם: האם באופן של "האב מברך" - בדרך ניסית שלמעלה מחוקי הטבע; או באופן של "כהן מברך" - הגאולה תהיה בפועל בדרכי הטבע?

והסברות: כהן מברך דקמטי הנאה לידיה - מכיון ש"שכינתא בגלותא", והשי"ת סובל גם הוא את יסורי הגלות. ובגאולה "קאתי הנאה לידיה" כנאמר (מגילה כט, א) "ושב ה' אלוקיך את שבותך - והשיב לא נאמר אלא ושב, מלמד שהקב"ה שב עמהם". ואם כן, יש מקום לומר שכמו שרצה הקב"ה לסבול את יסורי הגלות (אף שהוא ית' למעלה מהטבע והעולם) ולכן התלבש בלבושי הטבע, כמו"כ תהיה אף הגאולה בדרכי הטבע;

או אבי הבן מברך דקא עביד מצוה? - או, מכיון שענין הגאולה אינו רק ענין ההנאה והרווח שיהי' לה' ולישראל בגאולתם מיד צר, אלא הוא ענין עיקרי ויסודי ביהדות, שלכן (לרוב הדעות) נמנית האמונה בביאת המשיח בין העקרים שכל התורה תלויה בהם ("העיקר הי"ב", פיה"מ להרמב"ם הקדמת פרק חלק). וכמבואר בקבלה ובחסידות (ראה תניא פל"ו) שבביאת המשיח תתמלא הכוונה של כל בריאת העולם - שתהיה לו ית' דירה בתחתונים;

וא"כ, המצוה והחיוב הוא על האב, אבינו שבשמים, שיפעל בעצמו את המצוה רבה המוטלת עליו ויפדה את הבן כפי כוחותיו שלו ית'. היינו, גאולה באופן ניסי למעלה מדרך הטבע, בשעתא חדא וברגעא חדא.

והילכתא אבי הבן מברך שתים - להלכה אכן נפסק שכמו שמקורה של הגאולה הוא "אבי הבן" - למעלה מסדר ולבושי העולם; כך גם כאשר תבוא הגאולה "בזמן הזה" ובפועל ממש, תהיה הגאולה בבת אחת ולמעלה מדרכי הטבע.

וכן נפסק להלכה ברמב"ם (הל' תשובה פ"ז ה"ה) ש"הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין" ללא שום עכבא. וכפי שהיה בגאולה הראשונה, גאולת מצרים אשר (מכילתא בא פ"ד) "לא עכבן אפילו כהרף עין".

מצוות מעשיות כתוצאה מקירוב פנימי

ונתנו איש כפר נפשו ל'ה'... זה יתנו...
מחצית השקל

"הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה
מחצית השקל ואמר לו כזה יתנו"
(ל, יב, ג, רש"י)

והקשו, במה נתקשה מרע"ה עד שהוצרך
הקב"ה להראות לו מטבע של אש? וביאר
התוס' (חולין מב, א ד"ה זאת) "תמה על הדבר
מה יוכל אדם ליתן כופר נפשו? הראהו
הקב"ה וכו'".

ותמוה, הרי תמיהת משה היתה איך
מחצית השקל יהי' כופר לנפש, ואיך תירץ
לו הקב"ה תמיהתו בזה שהראה לו מטבע של
אש?

ויש לומר דבאמת תמיהת משה היתה,
דמחצית השקל הרי באה להיות כופר לנפש
על חטא העגל, דלכאורה בחטא כזה דע"ז
נכרתים לגמרי ר"ל מהקב"ה ואיך יתכן שחטא
כזה יכופר ע"י נתינת מטבע?

ולכן הראה לו הקב"ה מטבע של אש
שמשקלה מחצית השקל, דאף שבחיצוניות
נראה שאין לאדם כזה קשר עם הקב"ה אבל
באמת יש לכל נפש "אש" ("א פייערל") שהיא
עצם הנשמה ("נקודת היהדות") שקשורה
להקב"ה בכל מצב שיהי' ואפי' חטא של ע"ז
לא מסיר ומנתק קשר זה, ומצד זה יש כפרה
גם על חטא כזה.

וקשר זה נמצא לא רק בעצם הנשמה אלא
"מטבע של אש" הזה היתה "משקלה מחצית

השקל", שלאש זו עשה הקב"ה משקל גשמי,
דמכיון שגם פעולותיו של האדם באות מעצם
חיותו - עצם הנשמה - לכן גם בנתינת מטבע
גשמי נמצא ה"מטבע של אש" - הקשר הפנימי
עם הקב"ה, ולכן מכפרת הנתינה על חטאיו.

(ע"פ לקווי"ש חטי"ו עמ' 390 ואילך)

השגת התורה רק ע"י ביטול

וישבר אתם תחת ההר

(לכ, יט)

ואי' במנחות (צט, א"ב) "אמר ר"ל פעמים
שביטולה של תורה זהו יסודה דכתיב אשר
שברת... יישר כחך ששברת".

וקשה, הן אמת דכיון ד"נתכוין לטובה"
(רש"י שם) והסכים הקב"ה למשה שישברן
אבל למה אי' שביטול ושבירת התורה "זהו
יסודה", שהוא עצמו יסוד וקיום התורה?

וי"ל ע"פ המבואר בספרי חסידות דא'
החילוקים בין תורה שבכתב לתושבע"פ
הוא שתורה שבכתב נמסרה לנו בדיוק כל
מלה ומלה לא פחות ולא יותר, במדה וגבול.
משא"כ תושבע"פ "ארוכה מארץ מדה ורחבה
מני ים", שכל אחד מישראל יכול ומחויב
לחדש ולהוסיף בה, שבזה נתגלתה לנו חכמתו
ית' שאינה מוגבלת.

וכדי שאדם המוגבל בגבולים גשמיים יוכל
להשיג ולתפוס בדבר בלתי מוגבל זהו רק ע"י
שיבטל עצמו וישגי שיש דבר שלמעלה ממנו

שבנ"י יתבטלו ממציאותם הקודמת. וע"י ש"אשכרם לעיניכם" ששכר הלוחות לעיני בני, פעל אצלם שבירה וביטול, ועי"ז היו יכולים לקבל את הלוחות שניות, תושבע"פ. ומוכן שפיר למה "ביטולה של תורה זהו יסודה".

(עי"פ לקו"ש ח"ה ע"י 80 ואילך, ח"א ע"י 48 ואילך)

ומחכמתו, וכמו שאומרים "ונפשי כעפר לכל תהי", פתח לבי בתורתך" שרק ע"י שישגי האדם שהוא כעפר לגבי קדושתו ית' אז יכול להבין תורתו וחכמתו ית' הבלתי מוגבלת.

והנה תושבע"פ נמסרה לנו רק בלוחות שניות כמארז"ל (שמו"ר פמ"ו) ש"א"ל הקב"ה אל תצטער בלוחות הראשונות שלא היו אלא עשרת הדברות לבד ובלוחות השניים אני נותן לך שיהא בם הלחות מדרש ואגדות. כפלים לתושיה".

ולכן כדי שנוכל לקבל תושבע"פ - חכמתו ית' הבלתי מוגבלת הי' צריך משה לפעול

חידושי סוגיות

בדין נתינת מחצית השקל בבת אחת

יקשה בדברי הרמב"ם שצ"ל נתינת מחצה"ש בב"א; יקדים דישנם ב' דינים במחצה"ש דין נתינה בב"א ודין נתינת מטבע, ויבאר גדרם; יבאר דחלוקים רש"י והרמב"ם בגדר כפרת מחצה"ש; יקשה בדברי התוס' במנחות וחולין בהא דהראהו הקב"ה למשה מטבע של אש, ויסיק דהחילוק בין ב' תוס' אלו תלוי בב' דינים אלו במחצה"ש

א.

דברי הרמב"ם שצ"ל נתינת מחצה"ש בב"א, ומ"ש במפרשים כביאור הדברים

כתב הרמב"ם (בריש הל' שקלים) מצות עשה מן התורה ליתן כל איש מישראל מחצית השקל בכל שנה ושנה וכו' ואינו נותנו בפעמים רבות היום מעט ולמחר מעט¹ אלא נותנו כולו כא' בפעם אחת.

וצ"ע במקורו של הרמב"ם בדין זה, שצ"ל נתינת מחצית השקל בפעם א'.

ועי' ברי"ט אלגזי (הל' בכורות פ"ה אות פא בסופו) שכתב על דברי הרמב"ם "וצ"ל דלכתחילה דוקא קאמר שיתן בב"א למצוה מן המובחר אבל כדיעבד אפשר שיצא בנתינתו לחצאין",

¹ אוצ"ל זו".

(1) וצע"ג אריכות הל' שמוסיף "היום מעט ולמחר מעט", ואולי הם ב' ענינים בסדר ד"זו

לקראת שבת

יז

אבל דוחק גדול לפרש הכי, דמדברי הרמב"ם שכ' "ואינו נותנו בפעמים רבות כו' אלא נותנו כו'", משמע דדין זה הוא לעיכובא ולא למצוה מן המובחר גרידא.

והנה בקרית ספר (ריש הל' שקלים) כתב "ואינו נותנו מעט אלא כולו כא' בפעם א' דכתיב לא ימעט ממחצית השקל דאי למימר שיתן חצי שקל הוה סגי לכתוב יתן חצי שקל וקאמר לא ימעט דרוצה לומר אפי' בנתינה לא ימעט ממחצית השקל"².

אבל צ"ע בזה, דאף שהרמב"ם ריש הל' שקלים הביא הכתוב "העשיר לא ירבה והדל לא ימעט גו'" הרי הביאו ע"ז ד"אפי' עני המתפרנס מן הצדקה חייב ושואל מאחרים כו'", ולא מצינו שיביא הכתוב לעצם חיוב המצוה.

ועוד, לדברי הקרי"ס נמצא דהדין נתינה בב"א אינו מעצם גדר מצות נתינת מחה"ש, והוא רק דין פרטי בנתינה שנלמד מ"לא ימעט", ואילו מזה שהרמב"ם כתבו תיכף בה"א דהל' שקלים משמע שזהו מעצם גדר המצוה, שהרי מוכן שלא יקבע הרמב"ם בריש הל' שקלים דין פרטי בהנתינה, אלא מתחיל בדין שהוא עיקר בהמצוה.

ב.

דברי הרמב"ם שצ"ל נתינת מטבע, וחשיבות לדין נתינה בב"א

ולכ' הי' אפ"ל בזה, דהנה להלן בה"ה כתב הרמב"ם "מחצית השקל זו מצות ה' שיתן מחצית מטבע של אותו הזמן אפי' הי' אותו מטבע גדול משקל הקדש כו'" ועיי"ש עוד בה"ו.

ומדברי הרמב"ם מבואר שצ"ל נתינת מטבע של מחצית השקל, והיינו דלא יצא בנתינת "שוה כסף" השוה מחצית השקל, אלא צ"ל נתינת "מטבע"³.

וא"כ הי' אפ"ל, דזהו מקור הדין שצ"ל נתינה בב"א, שהרי אם צריך ליתן מטבע ולא שוה כסף, הרי בדרך ממילא א"א להיות נתינה לחצאיין.

ואין להקשות ע"ז, הרי לא כתב הרמב"ם הדין שצ"ל נתינת המטבע עד ה"ה, וא"כ קשה לומר דהדין נתינה בב"א מיוסד על מ"ש אח"כ שצ"ל נתינת מטבע, די"ל דהוא דין

שם מט, ב במשנה "אין מביאין שם אלא מטבע של חצי שקלים". ובשו"ת הריב"ש סי' סו: וכן הי' לו לתת מחצית השקל במטבע כסף בעינו. אבל יש סוברין שאפשר ליתן גם פרוטות - ראה חינוך מצוה קה. ובמנ"ח שם סוסק"א. ועוד.

(2) וראה ע"ז נח' קדומים להחיד"א פרשתנו עה"פ. ועיי' ברי"פ פערלא לרס"ג מ"ע ז (צב, ג). עשה כ' (קמח, ג) ואילך. ועוד.

(3) ובפיה"מ להרמב"ם בכורות פ"ח מ"ח: מחצית השקל שהוא צריך להיות כסף צרוף עשוי מטבע^א כמו שנתבאר בשקלים. ובפרש"י בכורות

(א) כ"ה בהנתקת קאפח. ולפינו כסף מזוקק מצויר מטבע.

לקראת שבת

שצ"ל מטבע דוקא מבואר מתוך לשונו בה"א במ"ש "ונותן מחצית השקל כסף" שהכוונה בזה שצ"ל נתינת מטבע דוקא, ובהמשך לזה כתב דלכן נותנו בפעם א'.

אבל נראה דאין לפרש הכי בדעת הרמב"ם, ומב' טעמים: א. ל' הרמב"ם שכתב "ואינו נותנו כו'" משמע דקאמר בזה הלכה בפ"ע, שהוא דין נתינה בב"א, ולא דהוא תוצאה ממילא מההלכה שצ"ל מטבע. ב. גם בפשטות מוכן, דלאו דוקא דתלויים זב"ז, שהרי יתכן נתינת חתיכות מטבע זה עד שיצטרפו למטבע שלם, דנתינה באופן זה הרי נתינת מטבע איכא, משא"כ נתינה בב"א ליכא.

ג.

דיוק לשון הרמב"ם ב"מ"צ במצות מחצית השקל

וי"ל בביאור ב' דינים אלו, בהקדם דהנה ב"מ"צ (מ"ע קעא) כתב הרמב"ם "הציווי שנצטוונו ליתן מחצית השקל בכל שנה והוא אמרו יתעלה ונתנו איש כופר נפשו ואמר זה יתנו". עכ"ל⁴.

ויש לדייק, דהנה לשון הרגיל ב"מ"צ כשמביא יותר מפסוק א' כמקור למצוה הוא, "וכבר נכפל זה הציווי" (וכיו"ב), משא"כ כאן שמביא ב' פסוקים, לא כ' בסגנון זה והסתפק במ"ש "זה יתנו"? ועוד, דלכ' אין טעם להביא מש"נ ונתנו איש כופר נפשו שהרי עצם מצות נתינת מזה"ש מפורש דוקא בקרא ד"זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל"⁵, משא"כ בקרא ד"ונתנו איש כופר נפשו" שלא הוזכר כלל עצם המצוה, (כ"א נאמר בהמשך למש"נ "כי תשא את ראש בני" דכדי שלא יהיה נגף בפקוד אותם, "ונתנו איש כופר נפשו").

ומשמע מהא שהביא הרמב"ם גם מש"נ "ונתנו איש כופר נפשו", דגם בכתוב זה מתפרש עיקר גדר המצוה. ואח"כ מוסיף הרמב"ם עוד "ואמר זה יתנו" דבכתוב זה מתפרש עוד ענין בגדר המצוה.

(5) ורק כתוב זה הביא במנין המצות שבריש ספר היד ובפיה"מ ריש שקלים. וראה תוי"ט שקלים פ"א מ"ד: "ולדברי הרב שכתב כו'".

(4) כ"ה בהעתקת קאפח. ובסהמ"צ שלפנינו "ואמרו זה יתנו כל העובר על הפקודים מבין עשרים וגו'" עירוב ב' הפסוקים (יג"ד). ובהעתקת העליר ליתא "מבין עשרים וגו'".

ד.

ביאור נדר כפרה במחצית השקל לדעת רש"י ולדעת הרמב"ם

וביאור הדברים, דהנה הא דנתינת מחה"ש הוא בגדר כפרה (כמפורש בקרא), ע"פ פשוט הוא בזה שבהם הי' לוקחין הקרבנות צבור במשך השנה, וקרבנות אלו לכפרה באים, וכן מפורש בתוספתא שקלים (פ"א, ב) עיי"ש, וכן מפורש ברש"י (פרשתנו ל, טו) "ועל אותה תרומה נאמר לכפר על נפשותיכם שהקרבנות לכפרה הם באים", והיינו דממש"נ לכפר על נפשותיכם ל' רבים, דמשמע כפרה על הצבור, מובן בגדר כפרה במחה"ש הוא ע"י הקרבנות צבור שלוקחין בהם (ועי' ג"כ עד"ז ברש"י מגילה כט, ב ד"ה שלש⁶).

אולם נראה דדעת הרמב"ם אינו כן, דהנה הרמב"ם בהל' שקלים כתב רק עצם המצוה דנתינת מחה"ש ולא הזכיר בדבריו (ברי"ש הל' שקלים) דכיון דצריך להקריב קרבנות צבור מתרומה חדשה לכך⁷ "מ"ע מה"ת ליתן כל איש מישראל מחה"ש בכל שנה ושנה", ויתירה מזו, לא הזכיר כלל (בפרקים הראשונים) הא דבמחה"ש לוקחין קרבנות צבור⁸, ורק בפ"ד כתב בסגנון של ענין בפ"ע וחדש לגמרי⁹ "תרומת הלשכה מה יעשה בה, לוקחין ממנה תמידין של כל יום והמוספין וכל קרבנות צבור כו".

ונראה מוכח מזה דס"ל דאין עצם מצות מחה"ש בשביל שיהי' לוקחין בה קרבנות צבור, אלא הוא מצוה בפ"ע דנתינת מחה"ש, והא שבפועל לוקחין הקרבנות מתרומת הלשכה (מחה"ש) הוא ענין בפ"ע. ועפ"ז עכצ"ל דלהרמב"ם המפורש בקרא דמחה"ש הוא כפרה, קאי על עצם התינה דמחה"ש, דעצם הנתינה הוא בגדר כפרה וקרבן בפ"ע¹⁰, ובאמת דכן משמע ממש"נ "ונתנו איש כופר נפשו" (ל' יחיד), דלא קאי על כפרה דקרבנות צבור אלא על עצם הנתינה דכל יחיד דהוי מצוה בפ"ע דהוא בגדר כפרה.

וי"ל דנפק"מ לדינא בין רש"י והרמב"ם, דברש"י (מנחות נב, א ד"ה לרבות) מבואר שצריך לכוון בשעת נתינת מחה"ש "אדעתא דהכי" שנתנו בשביל קרבנות צבור, ועפמשנ"ת

(6) וראה חזקוני פסוק יב.

(7) ראה מגילה כט, ב. וש"נ. שקלים פ"א ה"א. וראה ר"ן מגילה שם ד"ה מאי פרשת שקלים רב אמר. וראה ל' המאירי ריש שקלים (והמשנה הראשונה) "פירוש כבר ידעת כו".

(8) גם לא בה"ט שם שכ' "בא' באדר משמיעין על השקלים כדי שיכין כל אחד ואחד מחצית השקל שלו ויהי' עתיד ליתן כו" (וגם אינו מוסיף למקדש. ראה ל' ר"ח מגילה שם). ובפיהמ"ש ריש מס' שקלים: ופירוש משמיעין מכריזין עליהם שיכינו בני אדם שקליהם כדי שתהי' תרומת הלשכה בזמנה כלומר בר"ח ניסן כו'.

(9) אף שיש לומר שתפס לשון המשנה רפ"ד בשקלים.

(10) ולכאורה כן משמע גם ממ"ש הרמב"ן ריש פרשתנו (פסוק יב) באמצע דבריו: ומ"מ אין אדם רשאי לפחות וליתן פחות מחצי סלע בין יחיד בין רבים, כי אין כופר הנפש פחות מכן כדכתיב זה יתנו גו'. אבל בסוף דבריו כתב: שכל הצריך כפרה שהגיע לכלל חיוב המצות יביא מחצית השקל אחד לקרבנות. (וראה רא"ם שם בפרש"י). וראה שקלים פ"ב סה"ג. תנחומא פרשתנו יו"ד, ובכ"מ.

לקראת שבת

מובן דלשיטתי אזיל דיסוד מצות נתינת מחה"ש הוא שיהי' לוקחין בה קרבנות צבור, משא"כ לדעת הרמב"ם דס"ל דזהו ענין בפ"ע, מובן דלא שייך כוונה זו בשעת נתינת מחצית השקל¹¹.

ועפ"ז יתבאר היטב מה שהביא הרמב"ם בסהמ"צ מש"נ "ונתנו איש כופר נפשו", כיון דבפסוק זה מתפרש עצם גדר מצות מחה"ש שהוא בגדר כפרה ע"ד קרבן כנ"ל.

ה.

ביאור ב' הדינים במחצית השקל: נתינה בב"א, ונתינת מטבע דוקא

ונשוב עכשיו לבאר מ"ש הרמב"ם בריש הל' שקלים דבמצות נתינת מחה"ש נאמרה דין נתינה בב"א. דהנה בגמ' ב"ק (ק"י א וברש"י) מבואר בנוגע לגזל הגר, "החזירוהו (לכהן) חצאין לא יצא, מאי טעמא אשם קריי' רחמנא". עיי"ש. ומפורש דבקרבתן לא מהני נתינה לחצאין, ובצפנת פענח (השלמה ג, א ואילן¹²) מבאר דדין נתינה בב"א הוא כיון דהוי בגדר כפרה וקרבתן, וביאור דבריו הוא כמשנת"ל בארוכה, דאין נתינת מחצה"ש כשביל הבאת קרבנות צבור, אלא דעצם נתינת מחה"ש הוא בגדר קרבן. וזהו יסוד הדין שכתב הרמב"ם דבמחה"ש צ"ל נתינה בב"א, דהוא כדין קרבן דלא מהני נתינה לחצאין.

וע"פ ביאור זה מובן מה שהביא הרמב"ם דין זה בריש הל' שקלים, כיון דאין זה רק דין פרטי בהנתינה (כמ"ש בקרי"ס), אלא יסודו בעצם גדר המצוה דמחה"ש דהוי קרבן כמ"ש "ונתנו איש כופר נפשו".

אולם, מלבד דין הנתינה בב"א, הרי נאמרה עוד דין שצ"ל נתינת מטבע וכנ"ל, ונראה דדין זה יסודו ממש"נ "זה יתנו" שצ"ל חפצא דמטבע - "זה".

ועפ"ז נראה דמבואר דחלוקים דין נתינה בב"א ודין נתינת מטבע בגדרם. דדין הנתינה בב"א הנלמד ממש"נ "ונתנו איש כופר נפשו" נאמרה בנתינת הגברא, שצ"ל נתינה בב"א ולא לחצאין, וכדין קרבן שלא מהני נתינה לחצאין, משא"כ הדין שצ"ל מטבע הנלמד ממ"ש "זה יתנו" הוא דין בהחפצא שמקיימים בהמצוה, והיינו שצ"ל דוקא מטבע דמחה"ש ולא כסף כשיעור ומשקל דמחה"ש¹³.

(ראה פרש"י שם) וכן מהמשך הגמרא יש לדחות דאינו שייך לזה. וראה צפע"נ השלמה המצויין לקמן. ואכ"מ.

(12) וראה צפע"נ לרמב"ם ריש הל' שקלים.

(13) וזה שמצינו לדעת הרמב"ם (רפ"ג דהל' שקלים) דשנים נותנין שקל אחד על שניהם, הרי א' כתב "שנים שנתנו על שניהם חייבין בקלכון" ולא

(11) עפ"ז (אם שקלים הוא מצוה בפ"ע או כשביל הקרבנות) יש לבאר לכאורה מחלוקת רב ושמואל (מגילה כט, ב) אם פרשת שקלים הוא "צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי", או "כי תשא". ועיי"ש בקושית הגמרא: בשלמה למ"ד כי תשא כו'. וראה ר"ן שם.

אבל לפי תירוץ הגמרא שם טעמא מאי כדר' טבי

לקראת שבת

כא

ונמצא עפ"ז, דב' הפסוקים שהביא הרמב"ם בסהמ"צ הם בהתאם לב' הדינים שנאמרו בעיקר גדר מצות מחה"ש, דמש"נ ונתנו איש כופר נפשו הוא דגדר מחצה"ש הוא קרבן, ומש"נ זה יתנו הוא דגדר המצוה הוא נתינת חפצא דמטבע.

ו.

דברי התוס' במנחות וחולין ב"הראהו הקב"ה ממטבע של אש", ומה שצ"ע בדבריהם

ועפמשנ"ת דישנם ב' דינים בעצם המצוה דמחה"ש נראה דיש לבאר עוד דבר תמוה:

דהנה בגמ' מנחות (כט, א¹⁴) מביא כמה דברים שנתקשה בהן משה עד שהראהו הקב"ה באצבעו, נתקשה במעשה המנורה, והראהו מנורה של אש¹⁵, וכן נתקשה במולד הלבנה, ובאיסור שרצים וכן בעוד ענינים¹⁶. ועי' בתוד"ה שלשה שכתבו "ויש לתמוה דלא חשיב מחצית השקל דכתיב זה יתנו ואמרינן (ירושלמי פ"א ה"ד¹⁷) כמין מטבע של אש הראהו למשה וי"ל דלא שייך התם נתקשה אלא משום דלא הוה ידע¹⁸ בשום ענין אם לא הי' מראהו".

אמנם עי' בתוס' בחולין (מב, א ד"ה זאת) שתי' מדוע לא חשיב מה דהראהו הקב"ה מטבע של אש באו"א "שמא לא חשיב אלא מידי דנתקשה אבל הני אע"פ שהראהו לא נתקשה בהן אלא שתמה על הדבר מה יוכל אדם ליתן כופר נפשו"¹⁹.

16) במנחות (ומכילתא) שם "אף הלכות שחיטה". וראה תוד"ה שלשה שם. ובשמו"ר שם: ד' דברים .. הראהו שמן המשחה. משא"כ הנאמר לפני' במנחות שם: "ארון של אש ושלחן של אש כו' ירדו מן השמים וראה משה ועשה כמותם" - לא נתקשה בהם (ראה גו"א תרומה שם).

17) וכן בתנחומא פרשתנו ט. נשא יא. במדב"ר פי"ב, ג. פסיקתא דר"כ פ"ב (כי תשא), פסיקתא רבתי פט"ז (בסופר). - ראה תו"ש עה"פ - בכהנ"ל בשינויים קלים. ובפס"ר פ"י (בסופר): מטבע של אש קטן; ושם לפני' כמיו מטבע של שערה של אש. אבל שם לא הובא בשם ר' מאיר. ובתיב"ע עה"פ: דין שיעורא איתחמי למשה בטוורא הי כדינרא דאשא והיכדין א"ל כדין יתנון.

18) ובשטמ"ק שם: ס"א איזה מטבע יביאו אם לא כו'.

19) ועד"ז הוא בשטמ"ק לתוס' מנחות שם: א"נ התם לא נתקשה רק בהא דדבר מועט יכפר על עון העגל.

כ' "שנים נותנין שקל על שניהם" ב' ועיקר: י"ל (דלדעת הרמב"ם) גם אז נחשב שכ"א נתן מטבע מחצית השקל, וזהו הטעם לחיוב נתינת "קלבון". דלפי שחייבין ליתן מטבע מחצית השקל כסף, לכן כשנותן שקל (על שניהם), בכדי שיקיים מצות נתינת מחצית השקל צריכין (השולחני או הגזבר המקבל) להחליף השקל על ב' חצאי שקלים וזה ניתן להקדש (שרק אז נחשב נתינתו לקיים המצוה די"זה יתנו") וממילא חייבין ב"קלבון" וראה רמב"ם שם ה"ו.

14) וכן במכילתא בא יב, ב. ספרי בהעלותך ח, ד. שמו"ר פט"ו, כח. ועוד. וראה רא"ם וגו"א בפרש"י פרשתנו, ובפרש"י שמיני יא, ב. בהעלותך שם.

15) לשון רש"י תרומה כה, מ. ובגמ' שם בתנא דבי ר' ישמעאל "עד שהראה לו הקב"ה באצבעו" (ועד"ז במכילתא וספרי שם). וכ"ה בפרש"י בהעלותך שם. וראה רא"ם וגו"א תרומה ובהעלותך שם.

(ב) להעיר משר"ת חמדת שלמה יו"ד טי' לב.

וצ"ב, דבפשטות הרי ב' תי' התוס' הם סברות הפוכות בתכלית: דלפי תי' התוס' במנחות לא רק שנתקשה משה במחצה"ש, אלא "לא הוי ידע בשום ענין אם לא הי' מראהו", ואילו לתי' תוס' בחולין לא נתקשה בהן משה כלל, ומשה הבין בעצמו השיעור והמשקל דמחצה"ש, ומה שהראהו הקב"ה הוא מטעם אחר לגמרי.

ובאמת, תי' התוס' בחולין שמשה לא נתקשה כלל מובנים היטב, שהרי בשלמא במנורה שיש בעשייתו פרטים וציורים מסובכים, עד ירכה ועד פרכה, והכל צ"ל מקשה א' וכו', מובן מה שנתקשה משה בעשייתו, ועד"ז לגבי מולד הלבנה אפ"ל דנתקשה בדיוק "באיזו שעה תראה ותהי' ראוי' לקדש" (ועוד פרטים בזה איך נדע בוודאות מראה הלבנה²⁰, ועמידתה ברקיע וכו' כמבואר בגמ' ר"ה²¹), ועד"ז בשרצים שלא הי' מכיר בכל השרצים (כפרש"י במנחות שם).

אבל לגבי מחצה"ש הרי לכ' אין שום קושי להכיר מהו מטבע של מחצית השקל²²? ואפי' אם נדחוק ונאמר דמ"מ נתקשה מהו השיעור ומשקל המדויק דמחצה"ש, הרי לכ' אין בזה קושי מיוחד שא"א להסבירו בדיבור עד שהוצרך הקב"ה להראותו מטבע של אש²³. וא"כ צ"ע במ"ש התוס' במנחות דלא הוי ידע משה כלל אם לא הי' מראהו²⁴?

ז.

ביאור דברי התוס' במנחות, ומעמא שהראהו מטבע של אש דוקא

ונראה דביאור דברי התוס' במנחות כך הם, דודאי לא נתקשה משה בפרטי דיני נתינת מחצה"ש, וכ"ש שלא נתקשה מהו בכלל מטבע דמחצה"ש²⁵, וזהו כוונת התוס' שכתבו

כ"א יש לו גם צורה וציור מסוים, וזה קשה להודיע כ"א הוצרך להראותו. ובפרט אם נאמר שעדיין לא הי' מטבע^ג כזו (ובפרש"י ח"ש שם היינו רק משקל. וכמובן דוחק הוא) (ולהעיר מרמב"ן פרשתנו ריש פסוק יג).

אבל עדיין אינו מובן כי אין לאמר שזה קשה להבין יותר מצורת המנורה והחודש כו' עד "דלא שייך התם נתקשה אלא משום דלא הוה ידע בשום ענין".

(25) ראה דברי דוד (להט"ז) בפרש"י: דשם לא מנו אלא דברים שנתקשה משה להבינם כי יש הרבה פרטים בהם כו' אבל כאן לא הי' קושי במטבע של מחצית השקל.

ג) דאה חלקי אבנים (להרב דוד לידא פירדא, שנת תג"ן. ניו יארק תשל"ג) בפרש"י, צפע"נ הל' שקלים נטמן לקמן הערה 29. ועוד.

(20) ובפרט לפי הראגוצובי (ראה צפע"נ עה"ת בא שם).

(21) בפרש"י מנחות שם ד"ה ראש חודש: בשעת מולד לבנה אינה נראית כ"א מעט ואינה ניכרת כדאמרינו בר"ה כזה ראיתם אם כזה ראיתם.

(22) כמו שהקשה בגו"א בפרש"י פרשתנו. אלשיך עה"פ (קושיא הא'). זית רענן ליל"ש פרשתנו. אוה"ח עה"פ.

(23) ועד"ז יש להקשות בתי' (הא') שבגו"א בפרשתנו. וע"פ המבואר לקמן בפנים יש לבאר גם פירושו.

(24) ראה משכיל לדוד בפרש"י, שהקשה על פי' התוס' (ולפי פירושו: למאן דדריש דהראהו מטבע של אש .. נתקשה כמו אינך דה"נ יש קושי בדקדוק המשקל). וי"ל כוונת התוס' (ובפרט ע"פ גירסת השטמ"ק) דבל מטבע הוא לא רק שיעור ומשקל,

לקראת שבת

כג

"לא שייך התם נתקשה", דאין שום קושי בפרטי הדבר באמת, ומוכרח הוא מיני' ובי', שהרי הראהו הקב"ה מטבע של אש דוקא, ואם נאמר דנתקשה משה בפרטי הצורה או המשקל דמחצה"ש, מאי טעמא הראהו הקב"ה מטבע של אש, הרי אין לאש שום משקל, ועדיף הי' להראותו מטבע של כסף²⁶ (ע"ד שהראהו הקב"ה הלבנה ושרצים עצמם²⁷) אלא ע"כ דלא היתה כוונת הקב"ה לברר למשה קושי בפרטי המצוה.

וכוונת התוס' במ"ש "דלא הוה ידע בשום ענין אם לא הי' מראהו" הוא, דגם אחר שאמר הקב"ה כל פרטי המצוה עדיין לא ידע והבין כלל עיקר גדר המצוה דמחצה"ש איך היא נתינתה, דהי' אפ"ל דגדר המצוה הוא נתינת השוויות דמחצה"ש באיזה אופן שיהי', והעיקר הוא רק שיצטרף להשיעור דמחצה"ש, וגם אם נאמר דצריך ליתן דוקא חפצא דמטבע של מחצה"ש עדיין מקום לומר שאי"ז מעיקר גדר המצוה, כ"א (לכל היותר) תנאי צדדי בקיום המצוה שיהא הכסף בצורת מטבע.

ולכן הוצרך הקב"ה להראותו מטבע של אש, ונראה דעיקר הדיוק בזה הוא מה שהראהו מטבע של אש דוקא²⁸, דמציאות האש אינו דבר המצטרף מכמה פרטים, ואינו מציאות דבר המוגבל למקום מסוים, (כשאר חומרי הבריאה, רוח, מים ועפר), וזהו שהראהו "כמין מטבע של אש", להראותו דכמו שמציאות האש אינו בגדר צירוף מפרטים, עד"ז גדר החפצא דמחצה"ש הוא עצם חפצת המטבע שאינו צירוף שויות דמחצה"ש, אלא חפצא של מטבע מסוים, וזהו החפצא שצריך לקיום המצוה²⁹.

ח.

ביאור החילוק בין דברי התוס' במנחות וחולין ע"פ ב' הדינים במחצה"ש

ולפי ביאור זה יבואר דלא סתרי ב' תירוצי התוס' הנ"ל כלל, די"ל דב' תירוצי התוס' מכוונים לב' הדינים שנאמרו במחצה"ש³⁰, דתירוץ התוס' במנחות דלא הוי ידע בשום

ועוד ועיקר: בהמנורה נאמר "אשר אתה מראה בהר" (תרומה שם, ראה פרש"י שם. מנחות שם). משא"כ מחצה"ש.

28) עד"ז יש להסביר גם כפי' הגו"א פרשתנו (בתי' הא') במה שהוצרך להראותו מטבע של אש דוקא. ואכ"מ.

29) להעיר מצפ"נ לרמב"ם שם ה"ג וה"ה: וזהו מה דאמרינן בירושלמי דשקלים כו' ר"ל שני דברים אחד דדוקא כזה ר"ל כמשקלו וגם מטבע ונ"מ דאם יפחת כו'. וראה מכתבי תורה מכתב פט.

30) להעיר על חילוקי הסוגיות בהא דר"מ שהראה לו כמין מטבע של אש: בירושלמי שקלים

26) ובנוגע לגודל וצורת המטבע - נראה בפועל במטבעות דזמן הבית וכו' שלא היו מדייקין בזה.

27) והא שהראהו "מנורה של אש" הוא משום שלא הי' מנורת זהב במציאות בעולם. ואף שהקב"ה הי' יכול לעשות מנורה זהב להראותו, הרי המנורה שבמשכן צריכה שתיעשה ע"י משה (בנ"י) - ראה גו"א בפרש"י תרומה ובהעלותך שם. אבל ראה רא"ם שם - ולא עביד קוב"ה ניסא למגנא לברוא מנורת זהב ולבטלה אח"כ (שהרי אסור להשתמש בה לבד במשכן). ואולי גם י"ל דהאיסור לעשות מנורת בת ז' כו' (ר"ה כד, סע"א ואילך. וש"נ) חל גם על למעלה. משא"כ זה במחצית השקל.

לקראת שבת

ענין איירי לגבי החפצא דמצוה, שצריך נתינת חפצא דמטבע, שע"ז כתבו התוס' דלולי שהקב"ה הראהו מטבע של אש לא הוה ידע כלל (ולא רק נתקשה) בגדר החפצא דמחצה"ש כנ"ל.

משא"כ התוס' בחולין שכתבו דלא נתקשה משה כלל, י"ל דאיירי לגבי פרטי דיני הנתינה דהגברא דבזה אכן ליכא שום קושי מיוחד בפרטי דיני'. וזהו שכתבו התוס' בחולין שתמה משה מה יוכל אדם ליתן כופר נפשו, דכיון דאיירי התוס' בדין נתינת הגברא, וכבר נת' לעיל בארוכה דגדר נתינת הגברא דמחצה"ש הוא כפרה וקרבת, שע"ז תמה משה "מה יוכל אדם ליתן כופר נפשו" איך שייך שיהי' נתינת מחצה"ש עצמה בגדר קרבן וכפרה. ולכן הראהו הקב"ה מטבע של אש, דכשנתינת מחצה"ש הוא מחצה"ש של אש מהני עצם הנתינה כקרבת, וכמשנ"ת במ"א בארוכה.

לענין הכפרה בהמשך לתמיהת משה מי יוכל ליתן כופר נפשו.

הובא לענין החפצא דמחצית השקל (בחיוב קלבון), איזה מטבע צריך ליתן (ראה קרבן העדה שם ובמפרשים): במדרשים הנ"ל (הערה 17) -

דרכי החסידות

אגרות קודש מכ"ק אדמו"ר מוהררי"צ
מלויבאוויטש נ"ע בענייני עבודת הש"ת

עם קשה עורף

על יהודי להיות חזק, קשה ועתיק. חוזק, קשיות ועתיקות פועלות שלא איכפת מה שהשני אומר ואין זה נוגע בהתקשרות לתורה ומצוות

תרגום מאידית

משה רבנו, שהוא חכמה דאצילות, משבח את בני ישראל בשבח של "עם קשה עורף". משה רבנו, שהוא חכמה דאצילות בגילוי למטה בגופו ממש מעורר רחמי שמים על עם ישראל אחרי חטא העגל, ובהתעוררות הרחמים שלו אומר משה רבנו לימוד זכות על בני ישראל "כי עם קשה עורף הוא".

בני ישראל נקראים "אנשי איתן". שלש משמעויות ל"איתן", איתן - חזק, איתן - קשה, איתן - עתיק. שלש משמעויות אלו הן ענינים עיקריים בעבודת ה'.

על יהודי להיות חזק, קשה ועתיק. חוזק, קשיות ועתיקות פועלות שלא איכפת מה שהשני אומר ואין זה נוגע בהתקשרות לתורה ומצוות.

כל יהודי, איש או אשה, בלי הבדל מקום ומעמד, יש להם כוחות למסור נפשם על קדושת ה'. זה הענין של קשיות - שלא להתפעל מאף אחד.

לקראת שבת

כל בני ישראל יודעים שתורה היא נצחית בכל מקום ובכל זמן, וכן בני ישראל עצמם הם נצחיים. ויש לדעת, שבכל מקום ובכל זמן, בכל מדינה שנמצאים, הרי זה בהשגחת ה' וצריכים לפעול משהו.

מי שמבדיל בין מדינה אחת למדינה אחרת ומוצא פשרות והיתרים, ודאי הדבר שתולעת אוכלת בו.

כל אחר צריך לדעת ולהסביר לאחרים, שירידת הנשמה בגוף איננה דבר קטן, ועליו להשתדל לפעול משהו, איזה פועל דבר בנוגע לעבודת ה', בתורה ובמצוות.

כל בן תורה צריך להשתדל בסביבתו, שיפעל משהו שם. אין זה מספיק מה שהוא הפריד עצמו מלהיות מסובב מהסביבה שלו. צריך להיות פועל טוב בסביבה ולכל לראש צריכים להיזהר מפשרות והיתרים.

חסידים בכלל ובני תורה חסידיים בפרט ותלמידי התמימים בפרטי פרטיות צריכים לפעול בעבודת ה'.

